

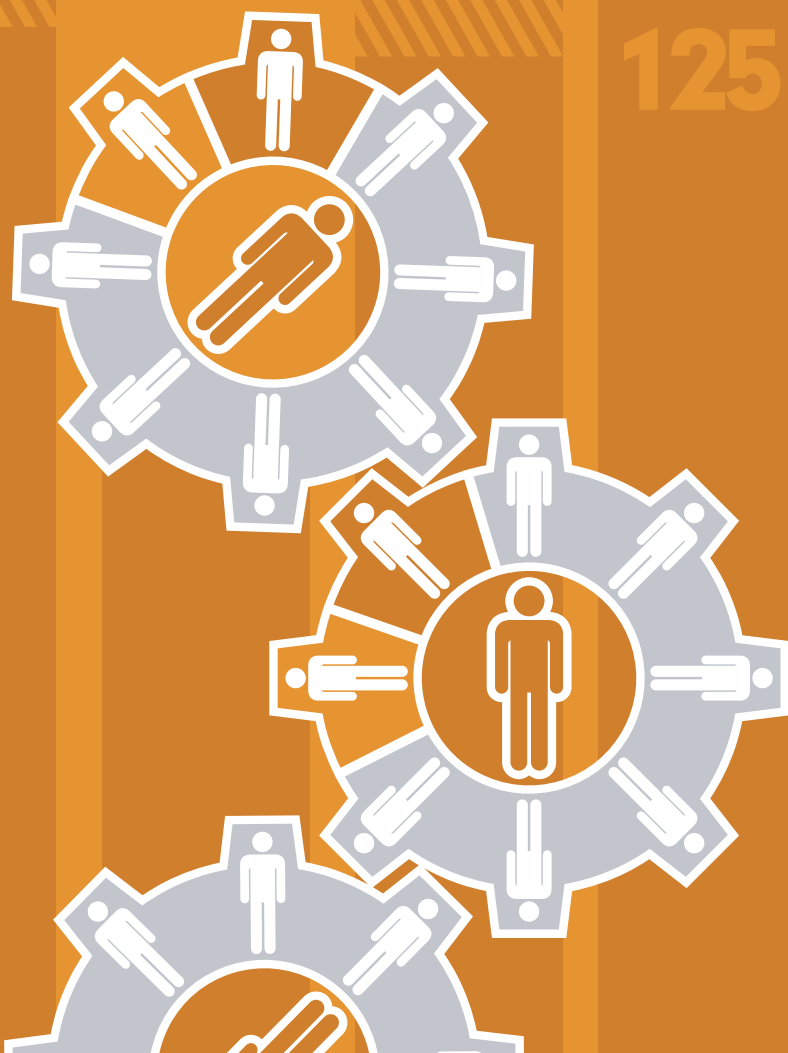
Polskie Organizacje Pozarządowe

2010

Najważniejsze pytania, podstawowe fakty

90

125

stowarzyszenie
klon / jawor

Polskie Organizacje Pozarządowe

2010

Najważniejsze pytania, podstawowe fakty

Jadwiga Przewłocka

stowarzyszenie
klon / jawor

© **Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2011**

Przedruki lub przenoszenie całości lub części tej publikacji na inne nośniki możliwe wyłącznie za zgodą właściciela praw autorskich.

Autorka: Jadwiga Przewłocka; współpraca: Jan Herbst (Stowarzyszenie Klon/Jawor)

Korekta: Ewa Biernacka

Skład i projekt okładki: L-kwadrat.pl

Wydawca:

Stowarzyszenie Klon/Jawor
ul. Szpitalna 5/5, 00-031 Warszawa
tel. (22) 828 91 28, fax (22) 828 91 29
klon.org.pl, e-mail: klon@klon.org.pl
ngo.pl portal organizacji pozarządowych
mojapolis.pl

stowarzyszenie
klon / jawor

ngo.pl

ISBN 978-83-62310-21-0

Publikacja wydana w ramach projektu Moja Polis – interaktywny system monitoringu partnerstwa lokalnego i rozwoju aktywnych społeczności lokalnych – realizowanego dzięki wsparciu udzielonemu przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię poprzez dofinansowanie ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego.

Ile jest w Polsce organizacji pozarządowych? _____	5
Czym się zajmują organizacje w Polsce? _____	9
Kto się angażuje w działania trzeciego sektora? _____	11
Jak organizacje finansują swoje działania? _____	14
Czy organizacje korzystają z funduszy Unii Europejskiej? _____	17
W jakim stopniu organizacje wykorzystują nowe technologie? _____	19
Jak wyglądają relacje organizacji i administracji publicznej? _____	22
Co działacze organizacji myślą o swoich stowarzyszeniach i fundacjach? _____	25
Co o organizacjach pozarządowych myślą Polacy? _____	29
Co się zmieniło? Bilans ostatnich lat _____	31

Publikacja przygotowana na podstawie danych z dwóch badań: „Kondycja sektora organizacji pozarządowych w Polsce 2010” Stowarzyszenia Klon/Jawor oraz „Indeks jakości współpracy” Instytutu Spraw Publicznych przeprowadzonych w ramach wspólnego przedsięwzięcia na ogólnopolskiej, reprezentatywnej próbie 3766 stowarzyszeń i fundacji na przełomie 2010 i 2011 roku przez ankietatorów firmy PBS DGA. Badania były realizowane w ramach projektów:

„Moja Polis - interaktywny system monitoringu partnerstwa lokalnego i rozwoju aktywnych społeczności lokalnych” finansowanego z Mechanizmu Finansowego EOG i Norweskiego Mechanizmu Finansowego

oraz

„Model współpracy administracji publicznej i organizacji pozarządowych – wypracowanie i upowszechnienie standardów współpracy”, realizowanego w ramach Priorytetu V Dobre rządzenie, Działanie 5.4 Rozwój potencjału trzeciego sektora, Poddziałanie 5.4.1 Wsparcie systemowe dla trzeciego sektora Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Częścią przedsięwzięcia było też badanie organizacji warszawskich finansowane ze środków Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy.

MIASTO
STOŁECZNE
WARSZAWA

01. Ile jest w Polsce organizacji pozarządowych?

W 2010 roku w Polsce zarejestrowanych było 12 tys. fundacji i 71 tys. stowarzyszeń (nie licząc OSP)¹.

Gdy w tych statystykach uwzględnimy również Ochotnicze Straże Pożarne, uzyskamy wynik blisko 100 tys. zarejestrowanych organizacji. Przy jeszcze szerszym spojrzeniu w oszacowaniu tym można by także uwzględnić 6,5 tys. organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego, 3,8 tys. pozostałych organizacji członkowskich nie sklasyfikowanych jako stowarzyszenia (np. koła łowieckie, pracownicze kasy pożyczkowe, komitety społeczne itp.) i ok. 2 tys. oddziałów lokalnych jednostek organizacyjnych Kościoła katolickiego pełniących działalność społeczną (wg szacunków GUS).

Nie oznacza to jednak, że tyle właśnie organizacji prowadzi rzeczywiste działania. W oficjalnych statystykach ukryta jest trudna do oszacowania liczba „martwych dusz” – organizacji, które w rzeczywistości już nie istnieją lub nie prowadzą żadnych działań, jednak oficjalnie nie zostały zlikwidowane. Szacuje się, że ich liczba wśród wszystkich organizacji pozarządowych nie przekracza 25% ogółu zarejestrowanych podmiotów².

Poszczególne segmenty sektora pozarządowego zasadniczo różnią się od siebie. Różnice te dotyczą nie tylko ich ogólnej charakterystyki (źródeł finansowania, kluczowych partnerów, wsparcia społecznego, na jakie mogą liczyć), ale też podstawowych ram prawnych, które wyznaczają sposób ich działania i sprawiają, że niektóre z nich (np. Ochotnicze Straże Pożarne, inne organizacje społeczne) zasługują na odrębne potraktowanie.

¹ Według oficjalnych danych REGON (stan na 01.10.2010)

² Na podstawie ostatniej weryfikacji rejestru REGON przeprowadzonej przez Główny Urząd Statystyczny przy okazji badań organizacji w 2008 roku.

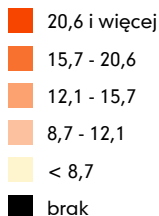

W tym krótkim opracowaniu skoncentrujemy się na omówieniu kondycji najliczniejszego segmentu sektora pozarządowego – stowarzyszeń i fundacji (poza OSP). Można orientacyjnie oceniać, że w Polsce jest ok. 60 tys. aktywnych podmiotów tego typu, i to do nich będziemy się odnosić, mówiąc o „organizacjach pozarządowych”.

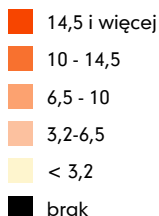
Najwięcej organizacji w stosunku do liczby mieszkańców zlokalizowanych jest w województwach mazowieckim, dolnośląskim, warmińsko-mazurskim, pomorskim, lubuskim i zachodniopomorskim. Mazowsze, w którym zarejestrowanych jest niemal 15 tys. stowarzyszeń i fundacji, swoją czołową pozycję zawdzięcza przede wszystkim Warszawie – w stolicy zlokalizowane są dwie trzecie wszystkich organizacji tego regionu (9,5 tys.). Gdybyśmy jednak w tej statystyce uwzględnili jedynie gminy wiejskie, to okaże się, że najmniej organizacji zarejestrowanych jest w Polsce Centralnej i Wschodniej. Choć nie zajmujemy się w tym opracowaniu Ochotniczymi Strażami Pożarnymi, to warto zauważyć, że to właśnie one (a także organizacje religijne) stanowią podstawową formułę samoorganizacji społecznej na tych obszarach.

Stowarzyszenia i fundacje poza OSP na 10 tys. mieszkańców

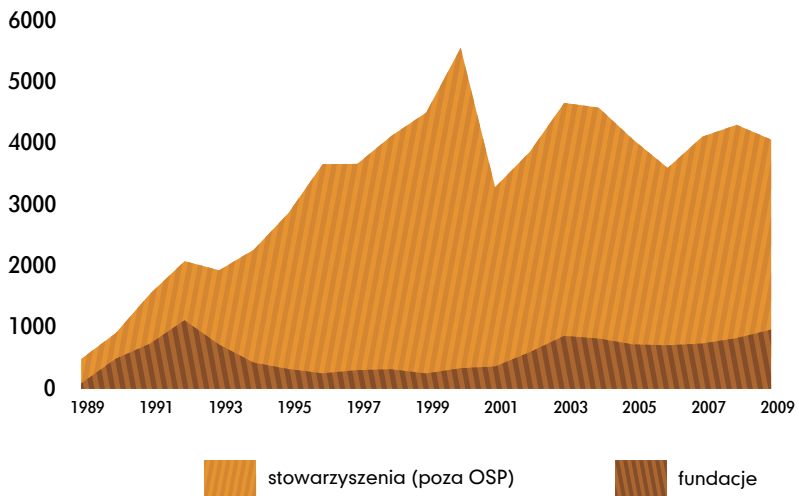
Ochotnicze Straże Pożarne na 10 tys. mieszkańców

Źródło: REGON 10.2010 i dane BDL GUS

Od dziesięciu lat stwierdzamy „wysycenie” trendu wzrostowego w powstawaniu nowych organizacji pozarządowych. Od początku lat dziewięćdziesiątych obserwowaliśmy stały wzrost liczby nowo powstających organizacji (zwłaszcza stowarzyszeń). W roku 2000 boom na organizowanie się osiągnął apogeum – w całej Polsce zarejestrowano blisko 6 tys. stowarzyszeń, przy zaledwie 400 fundacjach. Wraz z wycofaniem się z kraju zagranicznych funduszy oferujących wsparcie dla nowo powstających organizacji, nastąpiło chwilowe załamanie tempa wzrostu liczby stowarzyszeń – w kolejnym roku powstało ich niemal dwa razy mniej. Warto przy tym zauważyć, że procesowi temu towarzyszył wyraźny wzrost popularności fundacji, widoczny do dzisiaj. Choć w późniejszym okresie liczba powstających organizacji wzrosła, to nigdy już nie udało się osiągnąć tempa z przełomu wieków – obecnie, w całym kraju rejestruje się rocznie średnio ok. 4 tys. nowych stowarzyszeń i niemal 1 tys. fundacji.

Roczne tempo przyrostu liczby nowych stowarzyszeń i fundacji

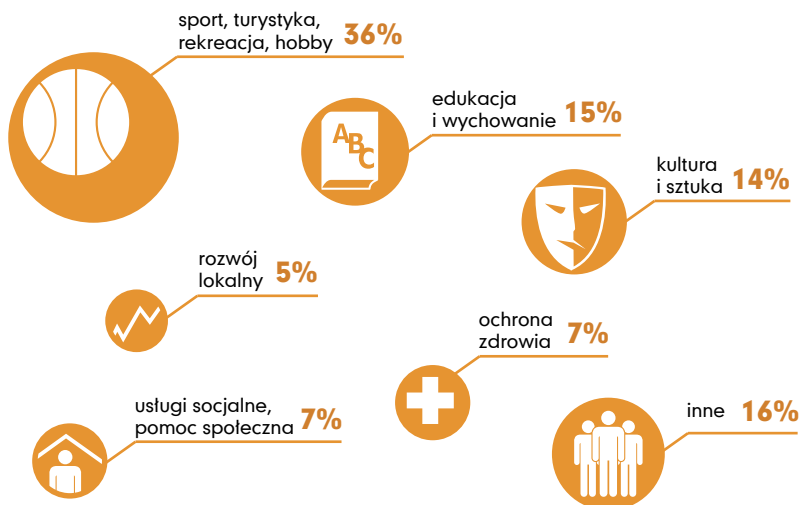
Źródło: REGON

02. Czym się zajmują organizacje w Polsce?

Wbrew temu, co można by wywnioskować z przekazów medialnych, przeciętna polska organizacja nie zajmuje się pomocą humanitarną czy opieką nad chorymi dziećmi. Do jej głównych zadań nie należy też promowanie demokracji ani szerzenie tolerancji.

Trzonem polskiego sektora pozarządowego są stowarzyszenia zajmujące się sportem, turystyką lub po prostu hobby – jest to główne pole działań ponad jednej trzeciej wszystkich polskich organizacji (poza OSP). Dla porównania, organizacje zajmujących się kulturą i sztuką czy edukacją i wychowaniem jest ponad dwukrotnie mniej, a pięciokrotnie mniej skupiających się na usługach socjalnych i pomocy społecznej.

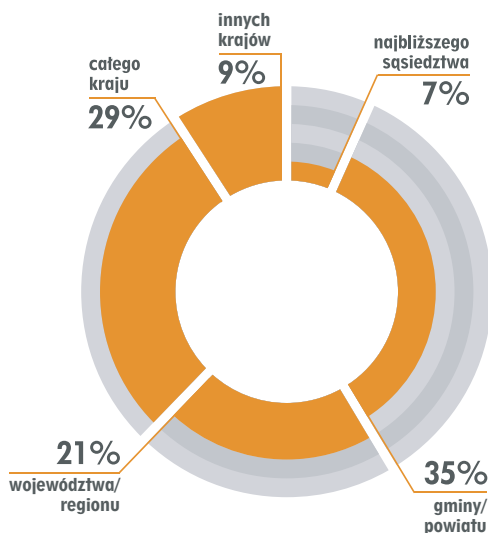
Odsetek organizacji wskazujących dany obszar działania jako najważniejszy

Hobbystyczna nie znaczy jednak mniej obywatelska. Organizacje hobbystyczne czy sportowe tak samo tworzą tkankę obywatelską społeczeństwa, jak te nastawione np. na niesienie pomocy humanitarnej. One również wymagają inicjatywy społecznej, uczą demokratycznych zasad podejmowania decyzji, tworzą przestrzeń do wspólnego działania.

Drugim powodem zaskoczenia dla osoby opierającej swoje wyobrażenia wyłącznie na przekazach medialnych może być skala działań organizacji. Nie dominują bynajmniej organizacje ogólnopolskie, ale nieduże stowarzyszenia funkcjonujące w skali lokalnej. Dwie trzecie polskich organizacji nie wykracza ze swoimi działaniami ponad województwo, a dwie na pięć ogranicza się tylko do własnej gminy lub powiatu.

Organizacje działające na skalę nie szerszą niż:

Organizacje przede wszystkim działają na rzecz osób indywidualnych (88%), ale jedna trzecia jako odbiorców usług organizacji wskazuje też instytucje lub organizacje. Obok bezpośredniego świadczenia usług członkom, podopiecznym czy klientom organizacji lub ich finansowego wspierania (deklaruje to 64% organizacji), stowarzyszenia i fundacje podejmują też działania mające na celu dotarcie do szerszych grup odbiorców i zwiększenie świadomości tematyki, jaką się zajmują. W tym celu organizują debaty i konferencje (30% organizacji), wydają czasopisma, biuletyny czy raporty (17%), organizują targi lub wydarzenia mające promować działania organizacji (14%).

03. Kto się angażuje w działania trzeciego sektora?

Polskie organizacje opierają się w większości na pracy społecznej swoich członków. Połowa korzysta też z pomocy wolontariuszy, co czwarta zatrudnia stałych pracowników, a co piąta, choć nie współpracuje z płatnym personelem na stałe, korzysta z płatnej pracy na zasadzie jednorazowych zleceń.

Połowa organizacji w swoich działaniach bazuje na regularnej społecznej pracy co najmniej siedmiu swoich członków lub przedstawicieli władz, w jednej szóstej organizacji poświęcają oni w sumie miesięcznie co najmniej 170 godzin na pracę na jej rzecz, co można porównać do pracy jednej osoby na standardowym etacie.

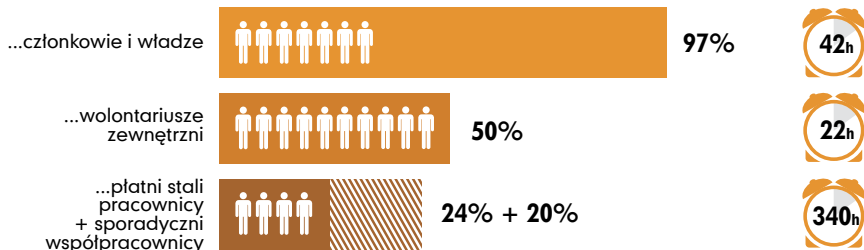
Nie zawsze jednak członkostwo oznacza zaangażowanie w działania organizacji – choć co ósmy Polak deklaruje przynależność do jakiejś organizacji, często jest to przynależność tylko na papierze. Z deklaracji przedstawicieli organizacji wynika, że średnio ponad jedna trzecia to członkowie „wirtualni”: mimo formalnego członkostwa nie pojawiają się na zebraniach, nie płacą składek i praktycznie nie utrzymują kontaktów z organizacją. Tylko w co jedenastym stowarzyszeniu wszyscy członkowie aktywnie włączają się w życie organizacji. Wielkość bazy członkowskiej w sektorze pozarządowym jest bardzo zróżnicowana. Połowa stowarzyszeń ma nie więcej niż 35 członków, ale 10% największych organizacji skupia ich ponad 160 każda.

Społeczną pracę członków organizacji wspierają wolontariusze zewnątrzni – osoby, które choć nie należą do organizacji, to decydują się poświęcać dla niej swój czas i świadczyć pracę na jej rzecz. W 2010 roku współpracowało z nimi 50% organizacji, co wskazuje na wzrost roli wolontariuszy w sektorze: w 2008 roku odsetek ten był na poziomie 44%, a w 2006 roku – zaledwie 40%.

W przeciętnej organizacji korzystającej z wolontariatu działa 10 wolontariuszy, z których połowa jest ściślej z nią związana; jednocześnie co dziesiąta taka organizacja współpracuje z 50 lub więcej wolontariuszami.

Osoby pracujące na rzecz organizacji

procent organizacji, na rzecz których pracują...

Przeciętna liczba osób pracujących na rzecz organizacji

przeciętny łączny czas poświęcany miesięcznie przez osoby z danej grupy

Dostępne dane pokazują, że działania organizacji opierają się przede wszystkim na pracy nieodpłatnej: zarówno członków lub władz organizacji (a więc wolontariuszy „wewnętrznych”), jak i wolontariuszy zewnętrznych, nienależących formalnie do organizacji. W tym kontekście warto się przyjrzeć temu, jak wygląda zainteresowanie wolontariatem w skali całego społeczeństwa.

Na tle Europy Polacy mało angażują się w działalność społeczną, jednak w ostatnim okresie obserwujemy zwiększenie aktywności w tym zakresie. W 2010 roku 16% Polaków pracowało wolontarystycznie³ – oznacza to wzrost o 3 punkty procentowe względem 2009 roku i o 5 punktów w porównaniu z 2008 rokiem. Wykształcenie, status zawodowy i wiek to kluczowe cechy różniące zainteresowanie wolontariatem. W 2010 roku społecznie pracowała ponad jedna czwarta Polaków z wykształceniem wyższym i zaledwie jedna siódma z wykształceniem średnim i niższym. Ponadprzeciętna aktywność widoczna jest wśród osób najmłodszych (22% wolontariuszy w grupie osób poniżej 25 roku życia) oraz uczniów i studentów (29%). Kluczowa rola wykształcenia (posiadanego lub właśnie zdobywanego) jest niezmienna od wielu lat. Można je traktować jako stałą

³ W badaniu Stowarzyszenia Klon/Jawor realizowanym przez Millward Brown SMG/KRC w listopadzie 2010 16% badanych potwierdziło swoje zaangażowanie wolontariackie – dla porównania, w 2009 roku było to 13%, a w 2008 – 11%. W badaniu tym nie było jednak rozgraniczenia na prace w roli wolontariusza zewnętrznego i członka organizacji.

element determinujący zaangażowanie społeczne Polaków. Trzeba jednak pamiętać, że skala działań większości wolontariuszy jest niewielka; nierzadko osoby deklarujące poświęcanie czasu lub świadczenie pracy na rzecz organizacji mówią zaledwie o jednorazowym lub kilkukrotnym podjęciu się zadań ochotnika. Ponad połowa wolontariuszy pracowała społecznie mniej niż 15 godzin w skali roku. Odpowiedzi przedstawicieli organizacji potwierdzają duże zróżnicowanie zaangażowania zewnętrznych wolontariuszy: co trzecia organizacja korzystająca z pracy wolontarystycznej wskazuje, że ściślej związanych z organizacją jest mniej niż połowa spośród wszystkich wolontariuszy (osób, które wsparły organizację przynajmniej raz w ciągu roku).

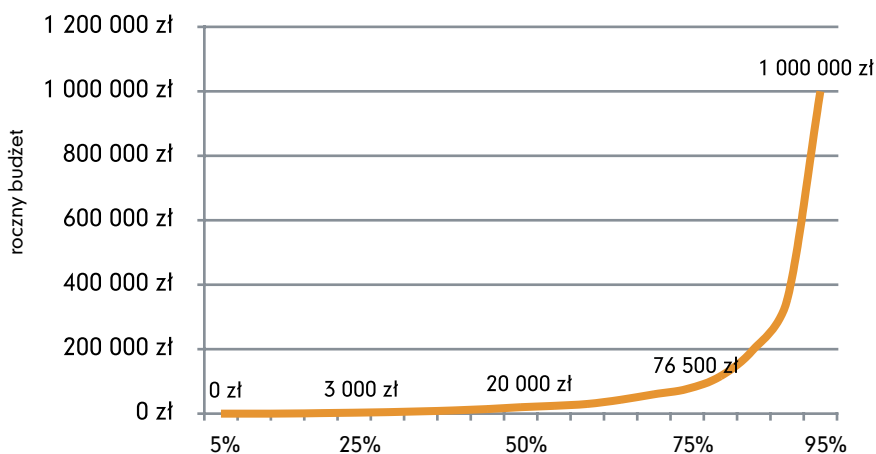
Większość organizacji (56%) opiera całość działania na społecznej pracy członków i wolontariuszy i nie współpracuje z płatnym personelem nawet na zasadzie jednorazowych umów. Co czwarta organizacja zatrudnia stałych pracowników – przeciętnie cztery osoby, przy czym nie zawsze są to umowy o pracę i często dotyczą one pracy w niewielkim wymiarze godzin. Przeliczając tę pracę na etaty, widzimy, że tylko 6% organizacji działa w oparciu o ponad 5 pełnych etatów. Braki personalne uzupełniane są poprzez jednorazowe zlecenia – wykorzystywane zarówno w organizacjach dysponujących regularnym personelem, jak i w co czwartej organizacji nie zatrudniającej nikogo na stałe.

04. Jak organizacje finansują swoje działania?

Ponad jedna piąta organizacji określa swoją sytuację finansową jako złą lub bardzo złą, blisko dwie trzecie zaś wskazuje, że problemy w zdobywaniu funduszy lub sprzętu były w ostatnim roku „zdecydowanie” lub „raczej” odczuwalne. Ponad połowa zgłasza też problemy związane z formalnościami dotyczącymi zdobywania funduszy. Ale nie wszystkie – warto zauważyć, że...

Polski sektor pozarządowy jest ogromnie rozwarstwiony w zakresie dostępnych środków finansowych. Budżet 11% organizacji nie przekracza 100 zł, a jednocześnie 5% tych najbogatszych notuje roczne przychody rzędu miliona lub więcej złotych każda, kumulując w ten sposób większość przychodów całego polskiego sektora pozarządowego! Natomiast budżet roczny przeciętnej organizacji wynosi około 20 tys. zł.

Procent organizacji, w których roczny budżet nie przekracza...

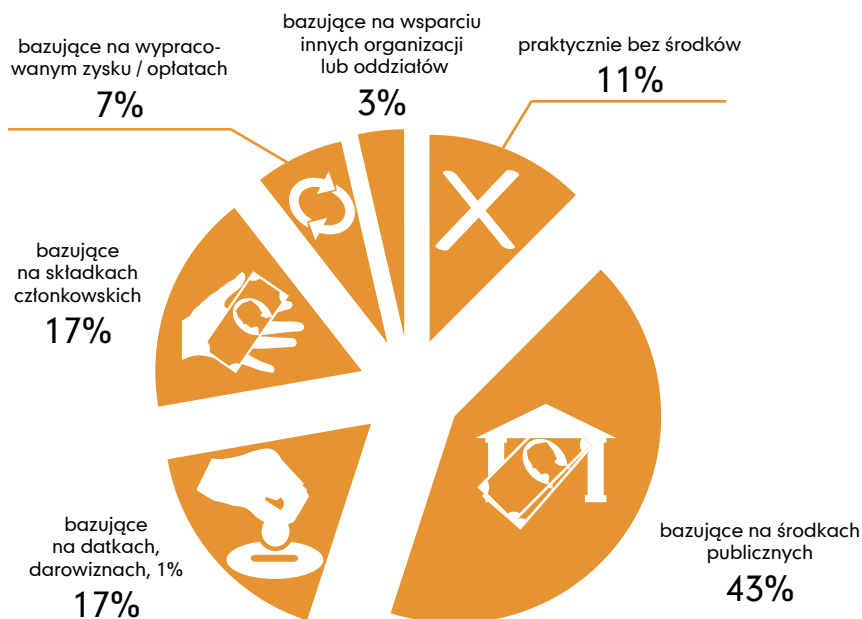
Różnice w dużej mierze związane są z miejscem funkcjonowania i liczbą lat działalności organizacji. Na wsi połowa stowarzyszeń i fundacji ma roczny budżet w wysokości 8 tys. zł lub mniej; w miastach wojewódzkich (prócz Warszawy) kwota ta przekracza 25 tys. zł, zaś w stolicy połowa organizacji dysponuje co najmniej 45 tys. zł (trzeba pamiętać, że w Warszawie swoją siedzibę ma wiele organizacji działających na skalę ogólnopolską – a to one dysponują największymi budżetami). Widzimy też, że im starsza organizacja, tym większe ma do dyspozycji środki: połowa powstałych nie więcej niż pięć lat temu ma nie więcej niż 10 tys. zł rocznie, natomiast wśród organizacji funkcjonujących od ponad 15 lat – 45 tys. zł. Nie dziwi zależność budżetu od skali działania: mediana przychodów dla organizacji działających lokalnie to niewiele ponad 10 tys. zł, dla ogólnopolskich zaś – 30 tys.

Skąd organizacje uzyskują te fundusze? 40% z nich w ogóle nie korzysta ze środków publicznych. Ze źródeł samorządowych czerpie 51% organizacji, ze środków rządowych – 23%. Tylko 37% organizacji uzyskuje darowizny od osób prywatnych, niemal tyle samo od instytucji i firm – łącznie 49% organizacji korzysta z jednych albo drugich. Warto zauważyć, że sześć lat wcześniej organizacje częściej korzystały z darowizn – można się zastanawiać, na ile mniejsze znaczenie darowizn w finansowaniu działalności organizacji wynika z silniejszego związania ich z administracją publiczną (zwłaszcza z samorządem), na ile zaś z mniejszej gotowości Polaków do udzielania im wsparcia. Niektórzy stawiają tezę, że to ostatnie może być związane z możliwością przekazywania organizacjom 1% podatku (pojawiają się opinie, że 1% interpretowany jest przez niektórych jako darowizna, co może powodować zmniejszenie skali faktycznych darowizn). Mechanizm ten wprowadzono w 2004 roku – skorzystało wówczas z niego zaledwie 80 tys. podatników, rok później, w 2005 roku - już prawie 700 tys., zaś w 2009 roku – ponad 7 mln osób. Między 2005 a 2009 rokiem odsetek organizacji korzystających z tego źródła finansowania wzrósł blisko trzykrotnie.

Analiza wykorzystywanych źródeł dochodów pozwala wyodrębnić kilka różniących się od siebie segmentów polskiego sektora pozarządowego. Gdy podzielimy organizacje ze względu na najważniejszą pozycję w ich budżecie, okazuje się, że najliczniejszy segment stanowią te bazujące przede wszystkim na środkach publicznych – samorządowych, rządowych lub zagranicznych. Co szósta organizacja funkcjonuje przede wszystkim dzięki wsparciu firm i osób oraz wpływom z 1%, tyle samo – na składkach członkowskich. Struktura budżetu wyraźnie związana jest ze specyfiką działalności – na środkach publicznych bazują stosunkowo często orga-

nizacje w mniejszych miejscowościach; darowizny i odpisy z 1% grają największą rolę w przypadku stowarzyszeń i fundacji zajmujących się ochroną zdrowia, a także pomocą społeczną; finansowanie działalności ze składek członkowskich jest charakterystyczne dla organizacji dysponujących najmniejszymi budżetami.

Segmenty sektora pozarządowego ze względu na najważniejsze źródło finansowania

05. Czy organizacje korzystają z funduszy Unii Europejskiej?

Choć fundusze unijne są wykorzystywane znacznie rzadziej niż środki samorządowe czy rządowe, to ich znaczenie dla funkcjonowania trzeciego sektora jest duże. W 2009 roku korzystała z nich co jedenasta polska organizacja pozarządowa.

Od początku polskiego członkostwa w Unii Europejskiej organizacje wyrażały duże zainteresowanie możliwością ubiegania się o środki unijne: w 2004 roku aż 70% z nich planowało z nich skorzystać. Jednak za słowami nie szły czyny: na początku roku 2008 zaledwie 20% organizacji potwierdziło, że aplikowało o środki unijne. Wiązało się to z wieloma czynnikami – małą wiedzą na temat funduszy, brakiem niezbędnych kompetencji do prowadzenia i rozliczania projektów, brakiem przygotowania w kwestii unijnych procedur, a także specyfiką samych funduszy (wymagania niemożliwe do spełnienia przez dużą część organizacji). Część z tych barier zniknęła wraz z otwarcie drugiego okresu programowania (i idącymi za tym znaczącymi zmianami w sposobie i celach przyznawania środków) oraz profesjonalizacją i edukacją organizacji. W efekcie w samych tylko latach 2009 i 2010 o fundusze aplikowała już ponad jedna czwarta organizacji, z czego ponad połowa (55%) – z sukcesem (dwa lata temu skuteczność organizacji była na tym samym poziomie).

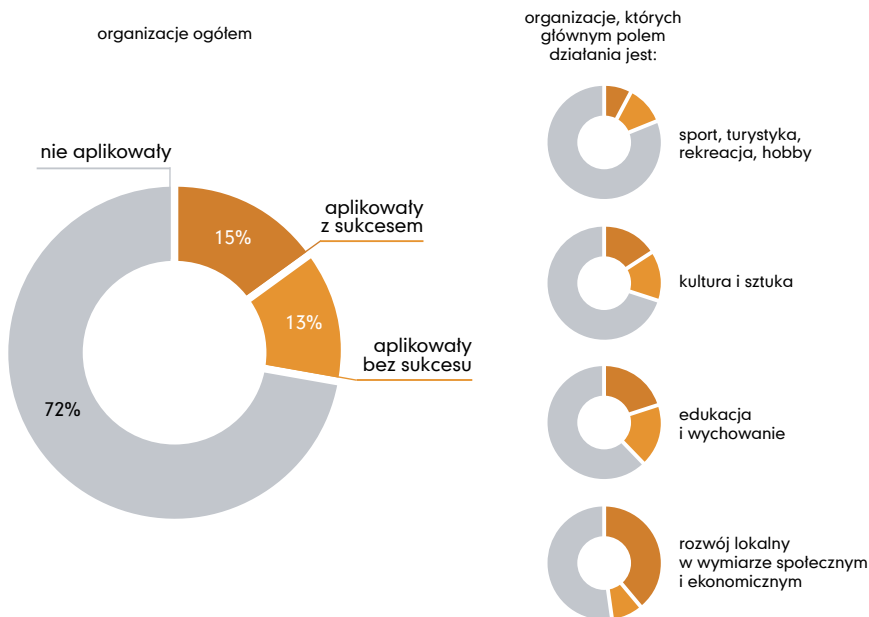
Największym zainteresowaniem cieszył się Program Operacyjny Kapitał Ludzki (POKL), do którego aplikowała ponad połowa organizacji (54%) starających się o fundusze, również w ramach POKL najwięcej organizacji uzyskało finansowanie (43%).

Raz jeszcze trzeba jednak podkreślić zróżnicowanie sektora pozarządowego. Zainteresowanie funduszami unijnymi jest wyraźnie skorelowane ze skalą działania, tematyką, jaką zajmują się organizacje oraz oczywiście zasobami i wielkością organizacji. Wśród tych działających na skalę lokalną o fundusze aplikowało 15% (8% z sukcesem), a wśród tych aktywnych na skalę ponadpaństwową – aż 43% (24% z sukcesem).

Spośród organizacji zajmujących się sportem, turystyką, rekreacją czy hobby tylko 19% starało się o środki unijne; wśród tych skupiających się na kulturze i sztuce – 29%, wśród edukacyjno-oświatowych – 39%, a wśród tych zajmujących się rozwojem lokalnym – aż 48%. Największe zainteresowanie funduszami unijnymi widoczne jest jednak w grupie organizacji działających w obszarze rynku pracy i zatrudnienia – ponad dwie trzecie z nich aplikowało w latach 2009-2010 o pieniądze z tych źródeł. Zróżnicowana jest też skuteczność aplikowania (czyli odsetek organizacji uzyskujących dofinansowanie wśród wszystkich, które się o nie starały): dla organizacji sportowych i hobbystycznych jest ona na poziomie ok. 40%, natomiast dla organizacji zajmujących się rozwojem lokalnym czy zatrudnieniem jest ponad dwukrotnie wyższa. Widoczne różnice związane są m.in. z kompetencjami personelu organizacji, a także jej wielkością i doświadczeniami.

Trzeba przy tym podkreślić, że dwie trzecie polskich organizacji pozarządowych określa swoją wiedzę na temat funduszy unijnych jako niewystarczającą.

Odsetek organizacji aplikujących o fundusze unijne i uzyskujących je

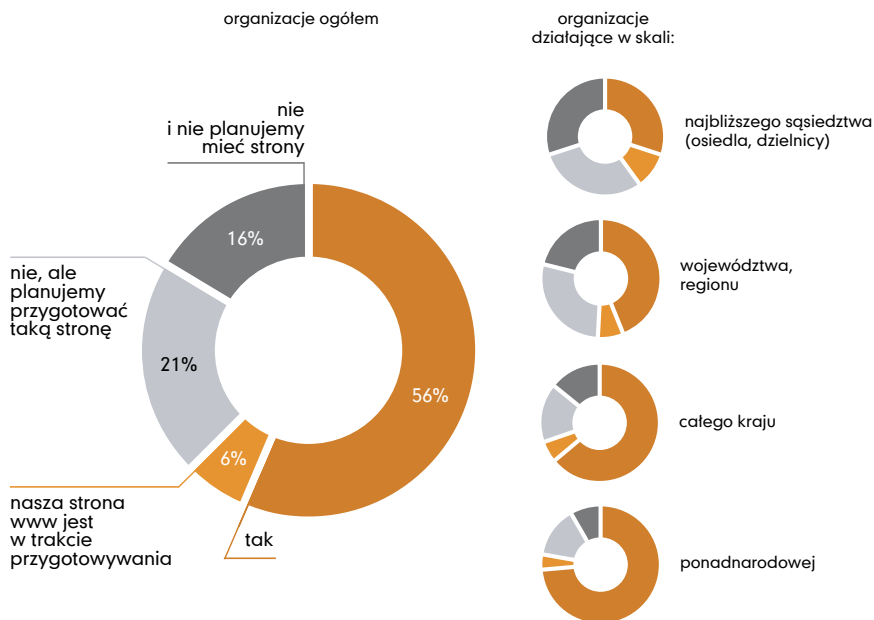
06. W jakim stopniu organizacje wykorzystują nowe technologie?

Skuteczność działań organizacji wymaga sięgania po różne środki oraz wykorzystywania wielu platform komunikacji służących do kontaktu z beneficjentami, partnerami czy potencjalnymi darczyńcami. Wykorzystanie nowych technologii, zwłaszcza internetu, umożliwia organizacjom dotarcie do szerszego grona odbiorców, a także usprawnia codzienną pracę. W sytuacji, gdy już ponad połowa Polaków korzysta z internetu, warto przyjrzeć się szczegółowo, na ile medium to wykorzystują również organizacje pozarządowe.

Ponad dwie trzecie organizacji ma w swojej siedzibie dostęp do sieci, ale również działacze pozostałych korzystają z internetu w sprawach służbowych – zaledwie 6% ankietowanych przedstawicieli władz organizacji nie korzysta wcale z tego medium. Trzy czwarte organizacji wykorzystuje internet do promocji swoich działań, a ponad połowa ma swoją stronę internetową.

Potrzeba posiadania strony internetowej wyraźnie jest skorelowana z obszarem działania organizacji: prowadzi ją prawie trzy czwarte tych działających na terenie całego kraju lub innych państw i mniej niż jedna trzecia funkcjonujących w skali lokalnej. Te ostatnie nie widzą też potrzeby zakładania własnej strony – prawie połowa nieposiadających jej w ogóle nie ma w planie jej stworzenia. Wśród organizacji działających na skalę gminy, powiatu i województwa potrzeba posiadania własnej strony internetowej dostrzegana jest częściej, jednak wciąż co piąta organizacja ani nie ma, ani nie zamierza jej stworzyć.

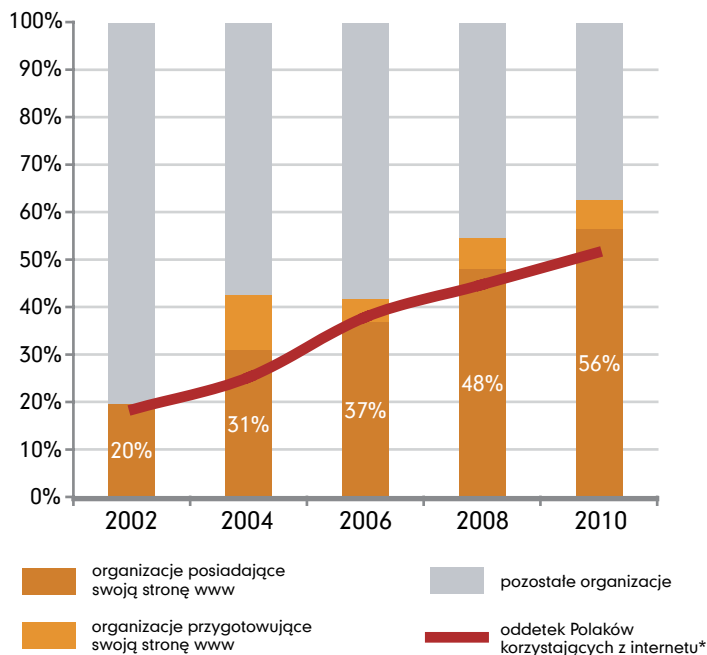
Czy organizacja ma własną stronę www? – odpowiedzi organizacji działających na różną skalę

Niewątpliwie jednak z roku na rok rośnie odsetek organizacji posiadających własne strony. Gdy porównamy ten trend z danymi na temat liczby korzystających z internetu Polaków w wieku 15 i więcej lat, okazuje się, że tempo wzrostu obu wskaźników jest niemal identyczne: w 2002 roku 18% Polaków korzystało z internetu i 20% organizacji mogło pochwalić się własną stroną; w 2010 roku z internetu korzystało 52% Polaków, odsetek organizacji posiadających własną stronę wzrósł zaś do 56%.

Rośnie też skala i częstotliwość wykorzystywania internetu w pracach organizacji pozarządowych – i jest ona znacznie większa niż w przypadku ogółu Polaków. Ponad połowa (54%) ankietowanych przedstawicieli władz stowarzyszeń i fundacji co najmniej raz dziennie korzysta z internetu w sprawach związanych z organizacją. Dla porównania, w 2008 roku było to 46%, w 2006 – 39%, a w 2004 – 30%. Prawie dwie trzecie tych osób deklaruje, że internet jest bardzo istotny w codziennej pracy organizacji; tylko co dziesiąty uważa, że ma on znaczenie małe lub jest go całkiem pozbawiony.

Odsetek organizacji prowadzących własną stronę www vs odsetek Polaków korzystających z internetu

*dane MB SMG/KRC, źródło: internetstats.pl

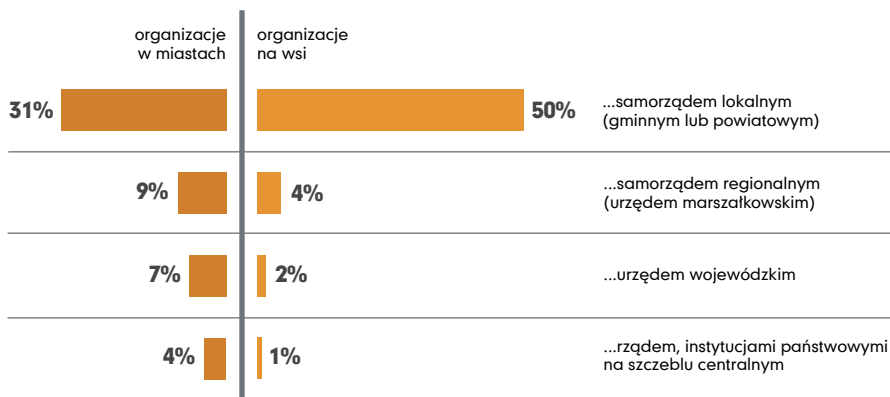
Przede wszystkim wykorzystywana jest poczta elektroniczna i strony internetowe; podstawowe cele to komunikacja, poszukiwanie ważnych informacji z punktu widzenia organizacji i opisana już wyżej promocja działań.

07. Jak wyglądają relacje organizacji i administracji publicznej?

Biorąc pod uwagę opisywany wcześniej lokalny charakter działań dużej części organizacji, ich naturalnym partnerem jest samorząd lokalny (urzędy miast i gmin oraz starostwa powiatowe), z którymi kontaktuje się ponad cztery piąte organizacji, zaś jedna trzecia ma częste, regularne kontakty.

Z urzędami marszałkowskimi i administracją rządową organizacje współpracują znacznie rzadziej – częste, regularne kontakty ma zaledwie kilka procent organizacji. Prawie dwie trzecie w ogóle nie kontaktuje się z urzędami wojewódzkimi, a aż trzy czwarte nie ma żadnych kontaktów z rządowymi instytucjami na szczeblu centralnym.

Odsetek organizacji utrzymujących częste, regularne kontakty z...

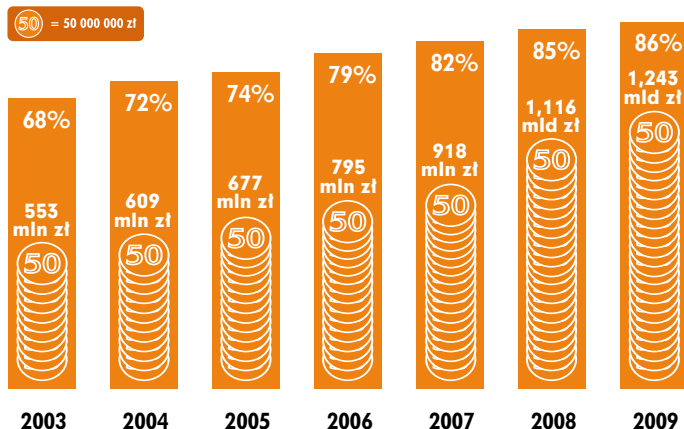

Współpraca z samorządem utrzymywana jest zarówno ze względu na wspólny przedmiot działań, wspólne cele i możliwość połączenia wysiłków, jak i z uwagi na pozostające w gestii samorządu środki publiczne, które w ramach zlecenia zadań może on przekazywać organizacjom. Wielkość tych środków jest wskaźnikiem intensywności kontaktów, a ich wyraźny wzrost wskazuje na zacieśnianie współpracy między samorządem a organizacjami:

- **Coraz więcej gmin zleca zadania organizacjom** – w 2003 roku 68% gmin przekazywało organizacjom środki na realizację zadań publicznych, w 2009 – już 86%;
- **Coraz większe kwoty płyną z samorządów do organizacji** – między 2003 a 2009 rokiem łączna kwota przekazywana organizacjom wzrosła realnie (przy uwzględnieniu inflacji) blisko dwukrotnie;
- **Coraz więcej organizacji korzysta ze środków samorządowych** – w 2003 roku korzystało z nich 45% organizacji, w 2009 roku – 51%;
- **Coraz więcej jest dużych dotacji** – w 2003 roku kwoty większe niż 10 tys. zł otrzymało od samorządów 16% organizacji, w 2009 roku – już 27%.

Odsetek gmin dotujących organizacje i łączna kwota przekazywana organizacjom

Ze środków samorządowych częściej korzystają organizacje wiejskie niż stowarzyszenia i fundacje działające w dużych miastach – te ostatnie w większym stopniu wykorzystują

środki rządowe, unijne czy darowizny. Dla wiejskich organizacji ważniejszym partnerem jest samorząd: prawie połowa z nich deklaruje, że utrzymuje z urzędem gminy częste, regularne kontakty, podczas gdy w miastach wojewódzkich odsetek ten jest prawie trzykrotnie mniejszy, zaś 36% organizacji z tych miast nie utrzymuje z urzędami żadnych kontaktów (na terenach wiejskich tylko 9%).

Na bliskość relacji między organizacjami i samorządem wpływa też bez wątpienia fakt, że wiele jest osób jednocześnie zaangażowanych w działania pozarządowe i samorządowe – bądź co bądź cele lokalnej aktywności obywatelskiej i działania samorządu są często zbieżne i nastawione na rozwój lokalnej społeczności. Warty odnotowania jest fakt, iż ponad jedna czwarta organizacji ma w zarządzie osoby pełniące zarazem funkcje w administracji publicznej lub samorządzie terytorialnym; przede wszystkim dzieje się tak na terenach wiejskich (43%), podczas gdy w miastach wojewódzkich skala tego zjawiska jest trzykrotnie mniejsza.

Jednocześnie prawie nie ma miast, które nie dotowałyby organizacji, natomiast spośród gmin wiejskich jedna piąta nie przekazuje im żadnych środków. Różnice dotyczą nie tylko finansów: podobnie ma się rzecz z uchwalaniem wymaganych ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie programów współpracy (zaniedbuje je co piąta gmina wiejska) czy ich konsultowaniem (przeprowadzane w czterech piątach miast i zaledwie w połowie uchwalających Programy gmin wiejskich). Łączna kwota środków przekazanych przez gminy organizacjom wyniosła w 2009 roku ponad 1 miliard 200 mln zł, przy czym 59% tej sumy to wydatki miast na prawach powiatu.

Jak wytłumaczyć pozorną sprzeczność polegającą na tym, że organizacje z terenów wiejskich deklarują dużo bliższe relacje z samorządem, podczas gdy z danych na temat działań samorządu wynika, że to urzędy w miastach częściej współpracują z sektorem i przekazują mu dużo większe wsparcie finansowe? Wynika to w dużej mierze z różnej aktywności i skali działania organizacji w miastach i na wsiach. Choć miast na prawach powiatu jest tylko 65 (czyli 3% wszystkich gmin), to mieszka w nich jedna trzecia Polaków i zarejestrowanych jest połowa wszystkich organizacji. Współpraca z organizacjami i zlecenie im zadań stały się tu już normą, jednak w procesy te włączana jest tylko część z tysięcy działających tu organizacji. Inaczej jest w małych gminach wiejskich, gdzie współpraca z samorządem jest często jedynym sposobem pozwalającym organizacji przetrwać – tyle że wiele samorządów nie włącza organizacji w swoje działania i nie traktuje ich po partnersku.

08. Co działacze organizacji myślą o swoich stowarzyszeniach i fundacjach?

Odpowiedzieliśmy pokrótce na najważniejsze pytania dotyczące obiektywnych warunków funkcjonowania polskich organizacji pozarządowych. Ale obraz byłby niepełny, gdybyśmy nie uzupełnili go o perspektywę samych organizacji. Z jednej strony pozwoli to lepiej zrozumieć podstawowe zasady i wartości, na jakich organizacje opierają swoje działanie, z drugiej – opisać odczucia ich działaczy. Warto tu podkreślić, że w sytuacji, gdy działalność polskich NGO opiera się głównie na pracy społecznej ich członków i przedstawicieli władz, skala i skuteczność działania w dużej mierze zależą od entuzjazmu tych osób. Opinie i nastawienie ankietowanych przedstawicieli władz wydają się więc naturalnym uzupełnieniem portretu polskich organizacji pozarządowych.

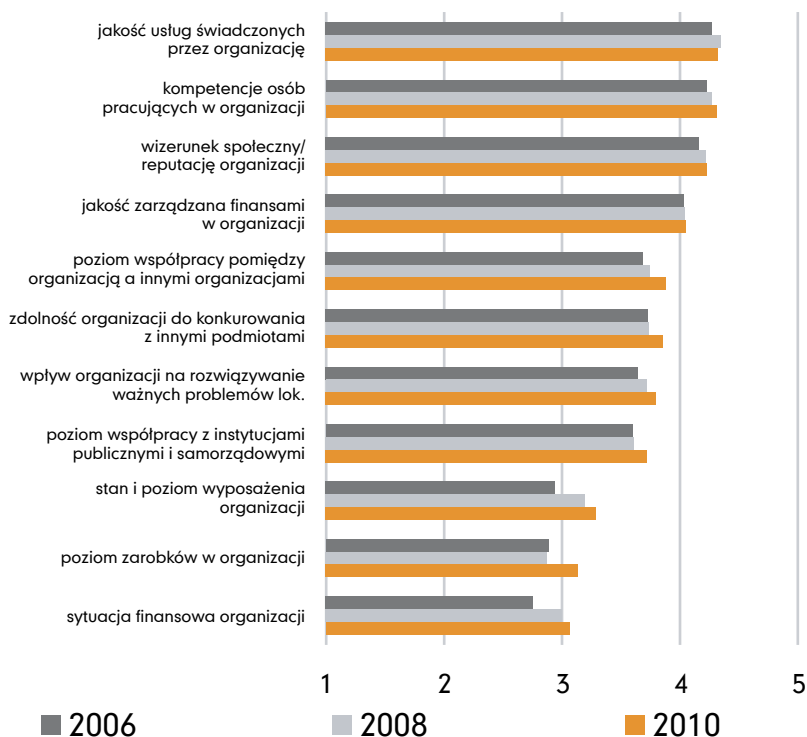
Zacznijmy od modeli działania organizacji. Ujawnia się tu podkreślane już wcześniej duże zróżnicowanie sektora.

Większość stowarzyszeń i fundacji deklaruje wierność kierunkom swoich działań, niezależnie od zainteresowań sponsorów. Jednak co siódma organizacja przyznaje, że aby przetrwać, musi dostosowywać się do sponsorów – nieco częściej dotyczy to organizacji działających na szeroką skalę niż stowarzyszeń i fundacji lokalnych.

Kolejną sferą wartą analizy ujawniającą wewnętrzne różnice w obrębie trzeciego sektora jest stosunek do nowych osób pragnących włączyć się w ich działania – 56% wszystkich organizacji (a aż 71% wśród tych działających tylko na terenie najbliższego sąsiedztwa) deklaruje w tej kwestii otwartość, jednak nieco ponad jedna czwarta podkreśla raczej staranny dobór ludzi. Zróżnicowanie dotyczy też samego sposobu działania i zarządzania: połowa organizacji deklaruje oparcie na pracy zespołowej, podczas gdy prawie jedna trzecia bazuje na silnym przywództwie i osobowości lidera.

A jak organizacje oceniają własną sytuację i swoje kompetencje? Po pierwsze – coraz lepiej. Rośnie zarówno ich samoocena, jak i postrzeganie faktycznych warunków funkcjonowania. Nie zmienia się natomiast obserwowana w kolejnych edycjach badania bezkrytyczność organizacji wobec jakości swojej pracy i negatywna ocena aspektów związanych z finansami i wyposażeniem organizacji. W skali pięciostopniowej (od 1 do 5) na czwórkę z plusem oceniane są kompetencje, jakość usług, a także społeczny wizerunek organizacji (choć z innych badań wiadomo, że obraz ten nie jest najlepszy, a zdecydowana większość Polaków inicjatyw trzeciego sektora po prostu nie dostrzega). Na czwórkę z minusem oceniana jest współpraca z innymi podmiotami, ale i zdolność konkutowania, a także wpływ na rozwiązywanie problemów lokalnych. Najgorzej – ale i tak powyżej trójki – oceniane są finansowe warunki funkcjonowania organizacji. Wygląda więc na to, że organizacje uważają się za wysoce profesjonalne, a swoje usługi za wyjątkowo dobre, mimo niedostatku środków finansowych czy braku sprzętu.

Ocena sytuacji organizacji (skala 1-5)

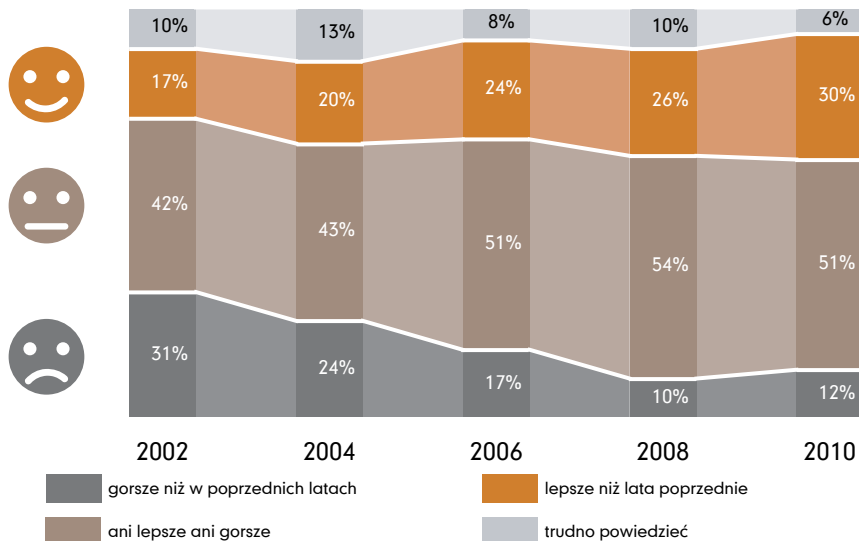
Poprawę nastrojów potwierdzają też odpowiedzi przedstawicieli organizacji na pytanie o ocenę warunków działania w ostatnim roku. Rośnie liczba organizacji uznających, że warunki się polepszyły: w 2002 roku twierdzili tak przedstawiciele zaledwie 17% z nich, w ostatniej edycji badania – już 30%. Z kolei odsetek niezadowolonych spadł z 31% w 2002 roku do 12% w 2010 roku.

Można też zaobserwować pewną stabilizację sytuacji sektora organizacji pozarządowych: połowa organizacji określa warunki funkcjonowania jako ani gorsze, ani lepsze niż wcześniej. W największym stopniu dotyczy to tych działających lokalnie, podczas gdy działające na szerszą skalę (zwłaszcza międzynarodową) podkreślają bardzo często poprawę swojej sytuacji.

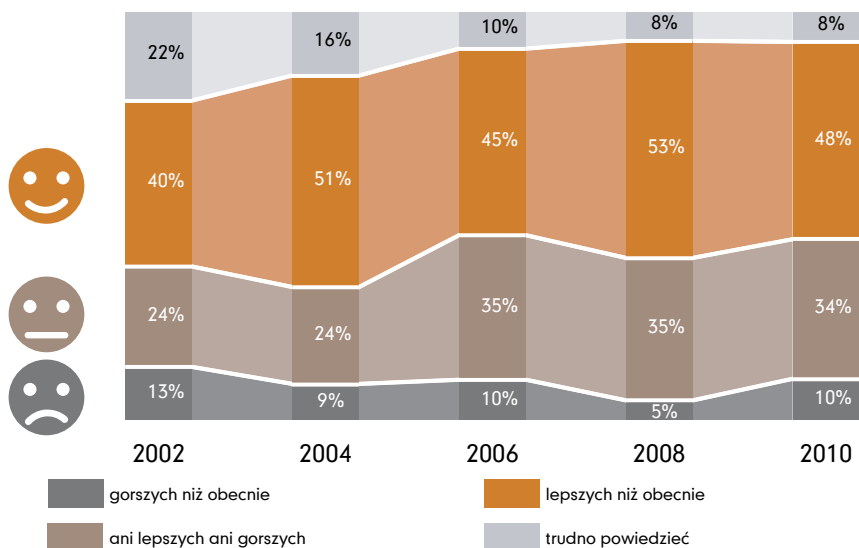
Jeszcze większy jest optymizm dotyczący nadchodzących miesięcy – prawie połowa organizacji zakłada, że w najbliższym roku warunki działania będą lepsze niż dotychczas, tylko co dziesiąta spodziewa się ich pogorszenia.

W stosunku do 2008 roku nieco zwiększył się jednak odsetek pesymistów – częściowo jest to efekt polaryzacji opinii i zmniejszania się liczby organizacji nie chcących jednoznacznie oceniać perspektyw (organizacje coraz rzadziej unikają odpowiedzi na pytanie o swoje plany i prognozy na przyszłość), po części jednak faktycznie może wskazywać na pojawienie się obaw i niepewności wśród działaczy niektórych stowarzyszeń i fundacji.

Jak ogólnie ocenia Pan/Pani warunki działania organizacji w ostatnim roku?

Jakich warunków działania spodziewa się Pan/Pani w najbliższym roku?

09. Co o organizacjach pozarządowych myślą Polacy?

Znajomość pojęcia „organizacje pozarządowe” jest w Polsce niewielka. Wyniki badań przeprowadzonych w 2007 roku wykazały, że tylko jedna na trzy osoby znała ten termin i wiedziała, co on oznacza (kolejne 30% zetknęło się z tym pojęciem, ale nie było pewne, do czego się odnosi), a jeszcze mniej, bo tylko 5% Polaków znało pojęcie „trzeci sektor” (a 13% z nim się „zetknęło”).

Jednak gdy, zamiast posługiwać się pojęciem abstrakcyjnym, zapytamy respondentów o konkretne organizacje społeczne, stowarzyszenia i fundacje, okaże się, że...

Większość Polaków przynajmniej od czasu do czasu styka się z ich aktywnością: w 2010 roku tylko 16% twierdziło, że nie słyszało o ich działaniach⁴. Niestety wiedza o sektorze dużej części Polaków ogranicza się do wielkich akcji nagłaśnianych przez media – takich jak np. Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy czy działania związane z pomocą humanitarną. Natomiast informacje o „trzonie” polskiego sektora pozarządowego – tysiącach małych organizacji działających na skalę lokalną – docierają do Polaków w niewielkim stopniu.

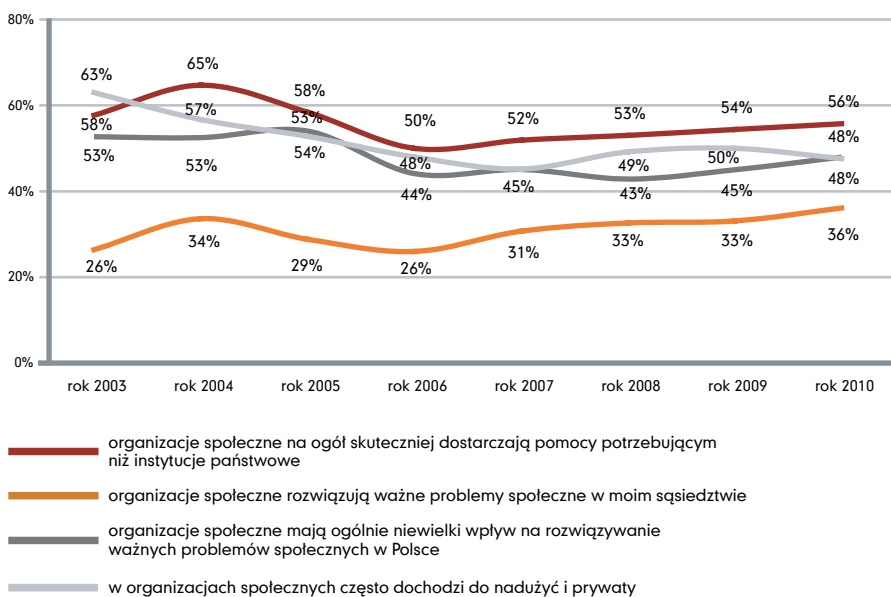
Z działaniami bardzo licznych w Polsce organizacji sportowych zetknął się tylko co siódmy ankietowany, z organizacjami działającymi w sferze kultury, sztuki oraz nauki – zaledwie co trzynasty. Tylko jedna czwarta respondentów potwierdza, że w 2010 roku korzystała z jakichś usług lub produktów wytwarzanych przez organizacje pozarządowe.

⁴ Dane w tym rozdziale pochodzą z badania „Wolontariat, filantropia, 1%” zrealizowanego w listopadzie 2010 roku przez Millward Brown SMG/KRC na losowej, reprezentatywnej próbie 1011 Polaków w wieku 15 i więcej lat. Była to kolejna edycja badania prowadzonego przez Stowarzyszenie Klon/Jawor rokrocznie od 2001 roku.

Warto pamiętać o tej fragmentarycznej wiedzy, interpretując opinie Polaków o organizacjach – a nie są one najlepsze. Stosunkowo najlepiej organizacje pozarządowe wypadają na tle instytucji państwowych: w 2010 roku 56% z nich uznało, że organizacje na ogół skuteczniej dostarczają pomocy potrzebującym niż instytucje państwowe. Opinia ta umacnia się wśród Polaków od kilku lat. Trudno jednoznacznie odpowiedzieć na pytanie, na ile ten trend wynika ze wzrostu zaufania do organizacji, a na ile z negatywnej opinii o instytucjach państwowych. Pewne jest jednak, że rośnie odsetek osób doceniających skuteczność organizacji w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych (36% Polaków uważa, że organizacje rozwiązują takie problemy w ich sąsiedztwie), przy jednoczesnym spadku wiary w ich skuteczność na poziomie ogólnokrajowym (obecnie prawie połowa Polaków uważa, że wpływ organizacji jest tu niewielki).

Trzeba też podkreślić, że wciąż połowa Polaków wątpi w fachowość i dobrą organizację sektora – w tej kwestii obserwujemy w ostatnich latach lekkie wahania, jednak niewątpliwie obraz sektora znacząco się poprawił w stosunku do lat 2003-2005.

Polacy o organizacjach...

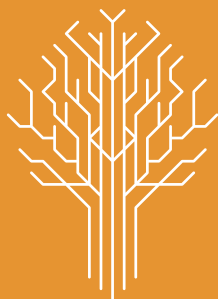
10. Co się zmieniło? Bilans ostatnich lat

W powyższym przeglądzie najważniejszych charakterystyk polskiego sektora pozarządowego w wielu miejscach prezentowaliśmy zmiany w stosunku do lat poprzednich. Czas podsumować te trendy, wskazać najważniejsze obszary, w których obserwujemy poprawę, oraz takie, w których zmiany mogą niepokoić. Poniżej przedstawiamy wybrane tezy na ten temat – z nadzieją, że posłużą jako punkt wyjścia do dyskusji nad stanem sektora i nad strategią jego wzmocnienia.

- wzrost roli wolontariuszy: z pomocy wolontariuszy zewnętrznych korzysta połowa organizacji, więcej niż w latach poprzednich;
- lepsza ocena własnej sytuacji: organizacje oceniają swoją skuteczność nieco bardziej optymistycznie niż jeszcze dwa lata temu. Coraz więcej z nich uważa też, że warunki, w jakich funkcjonują, są lepsze niż w latach poprzednich;
- brak obiektywizmu w ocenie własnego funkcjonowania: organizacje zbyt bezkrytycznie podchodzą do oceny własnych możliwości i kompetencji;
- lepsze wykorzystanie nowych technologii: wzrasta skala wykorzystania internetu i liczba pozarządowych stron internetowych;
- intensywniejsza współpraca finansowa z administracją: zwiększa się strumień pieniędzy publicznych trafiających do organizacji;
- większe zainteresowanie funduszami unijnymi: rośnie odsetek organizacji aplikujących o środki z Unii Europejskiej;
- lepszy wizerunek społeczny: od kilku lat rośnie przekonanie o lepszej skuteczności działań organizacji w stosunku do efektywności państwa, szczególnie w zakresie lokalnym.

stowarzyszenie
klon / jawor

Polecamy raporty z serii **„Badania aktywności obywatelskiej”** (dostępne na civicedia.ngo.pl):

- Współpraca organizacji pozarządowych i administracji publicznej w roku 2009
- Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych w roku 2010
- Zaangażowanie społeczne Polaków w roku 2010: wolontariat, filantropia , 1%

Seria **„Badania aktywności obywatelskiej”** to raporty i ekspertyzy powstające na podstawie badań Stowarzyszenia Klon/Jawor, prowadzonych od 10 lat. Znajdują się w nich dane z badań, analizy i komentarze na temat aktywności obywatelskiej Polaków, kondycji sektora pozarządowego oraz dane o współpracy organizacji pozarządowych z administracją publiczną.

BADANIA
AKTYWNOŚCI
OBYWATELSKIEJ

